

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра біології та методики її викладання

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

**з теми: «ВИДИ РОДУ *LONICERA L.* В ПРИРОДІ І КУЛЬТУРІ
ПОДІЛЛЯ»**

Виконала: студентка II курсу,
групи В1-М20,
спеціальності Біологія 091
за освітньою програмою «Біологія»
Чернявська Ірина Віталіївна

Керівник: Козак М.І.,
канд. біол. наук, доцент

Рецензент: Любінська Л.Г.,
д-р біол. наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СИСТЕМАТИКА ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ <i>LONICERA L.</i>	5
РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ <i>LONICERA L.</i> В УКРАЇНІ	9
РОЗДІЛ 3. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ	16
3.1. Основні методи та методики досліджень роду <i>Lonicera</i>	16
3.2. Інструктаж з техніки безпеки	17
РОЗДІЛ 4. ПОШИРЕННЯ ТА УМОВИ МІСЦЕЗРОСТАНЬ ВИДІВ РОДУ <i>LONICERA L.</i> В ПРИРОДІ І КУЛЬТУРІ ПОДІЛЛЯ	20
4.1. Онтогенез роду <i>Lonicera L.</i> в умовах Поділля	20
4.2. Видове різноманіття представників роду <i>Lonicera L.</i> в умовах Поділля	43
4.3. Особливості розмноження видів <i>Lonicera L.</i> в умовах Поділля	51
4.4. Використання представників <i>Lonicera L.</i> у фітодизайні	57
ВИСНОВОК	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТОК	69

ВСТУП

Актуальність теми. Охорона флористичного різноманіття є однією з найбільш актуальних проблем сучасності. Антропогенний вплив на фітоценози призводить до збіднення флористичного складу, зменшення ареалів та зникнення видів. Поряд із збереженням популяцій рідкісних видів в природі важливою складовою цієї проблеми є збагачення культурної флори шляхом інтродукції окремих видів зокрема представників роду *Lonicera L.*

Сьогодні відсутні відомості про вивчення видів роду *Lonicera L.* в умовах Поділля, зокрема не досліджувалась хорологія видів, еколого-ценотичні особливості місцезростань [2, 38]. Існують відомості фрагментарного характеру по вивчено особливості інтродукції видів в Україні. Вирощування видів роду *Lonicera* в Україні започатковано в XVIII столітті. Першими осередками інтродукції видів цього роду в нашій країні були присадибні парки, садівничі фірми та ботанічні сади. В наш час в Україні вирощується близько 90 види роду *Lonicera*, що становить 41,5% світового різноманіття видів цього роду. У зв'язку з цим вивчення видів роду *Lonicera* в природі Поділля та культурі в Україні є актуальним завданням [2, 38].

Мета і завдання дослідження. Мета роботи – з'ясувати біологічні особливості видів роду *Lonicera* в умовах Поділля, їх географічне поширення та розробити рекомендації щодо використання у фітодизайні. Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання:**

- проаналізувати історію роду *Lonicera* в Україні
- вивчити особливості поширення видів роду *Lonicera* в умовах Поділля;
- визначити еколого-фітоценотичні особливості видів роду *Lonicera* в умовах Поділля;

- вивчити особливості онтогенезу видів роду *Lonicera* в умовах Поділля;
- розробити рекомендації щодо розширення використання представників роду *Lonicera* у фітодизайні

Об'єкт дослідження – біологічні особливості, видів роду *Lonicera*.

Предмет дослідження – представники роду *Lonicera* в в умовах Поділля

Методи дослідження – статистичні, флористичні, фітоценотичні, фітосозологічні, інтродукційні, хорологічні.

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше проведено комплексне дослідження видів рослин роду *Lonicera* в умовах Поділля. Встановлено місця поширення роду *Lonicera* в умовах Поділля та розроблено рекомендації щодо використання представників роду *Lonicera* в зеленому будівництві.

Апробація результатів: Основні результати досліджень доповідались на науковій конференції молодих вчених КПНУ ім Івана Огієнка із темою доповіді: «Географічне поширення *l. xylosteum* у флорі Поділля» у 2021 році.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням, виконаним в період з 2019 по 2021 рік. Автором проведено експедиційні, стаціонарні, польові та лабораторні дослідження. Самостійно проаналізовано та узагальнено літературні джерела з даної теми обґрунтовано теоретичні положення, сформульовано висновки.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Текст роботи викладено на 64 сторінках і містить 7 таблиць, 2 схеми і 12 рисунків. Список літератури включає 56 джерел, в тому числі 6 іноземних.

ВИСНОВКИ

Проведено узагальнююче дослідження представників роду *Lonicera* L. та їх використання в умовах Поділля. Встановлено географічне поширення та здійснено фітоценотичний аналіз відомих місць поширення на Поділлі. Досліджено особливості росту та розвитку трьох представників роду *Lonicera* в умовах Поділля. Згідно проведеного дослідження можна висловити наступні висновки:

1. Нами встановлено що ареали представників роду *Lonicera* охоплюють широкі території з різними кліматичними умовами, які є схожими до кліматичних умов України, саме тому вони виявилися життєздатними в умовах присадибних ділянках, ботанічних садів та парків Поділля.

2. Вирощування представників роду *Lonicera* в Україні започатковано в XVIII столітті. Основним осередками інтродукції виступали особисті присадибні ділянки громадян, та ботанічні сади. В наш час в Україні вирощується 83 види роду *Lonicera*, що становить 41,5% світового різноманіття видів цього роду на території поділля відмічено 6 видів.

3. Насіння видів роду *Lonicera* може тривалий час зберігатися і частково втрачає схожість на четвертому році. Проведені нами феноспостереження показали, що період цвітіння жимолостей тривалий, він може зміщуватися від середніх дат, що пов'язано із змінами кліматичних умов, але в почерговості зацвітання залишається стабільність. Відповідно до отриманих даних можна створювати довготривалі композиційні елементи ландшафту.

4. Інтенсивно розмножуючись вегетативно та насінням, *L. tatarica* витісняючи аборигенні види, серед яких є багато рідкісних, і веде до суттєвого збіднення трав'яного покриву. Саме проникнення до природних

угруповань адвентивного виду, ставить під загрозу існування існуючих фітоценозів. Ми підтримуємо думку, що *L. tatarica* це не лише адвентивний акліматизований вид, а й виступає трансформером, який здатний руйнувати існуючі фітоценози та екосистеми [21,25,38].

5. Для оформлення та декорування ландшафтного дизайну вибираючи рослини необхідно враховувати біоморфу рослин, їх габітус, а також декоративні показники – рясність цвітіння та плодоношення, тривалість цих фаз, облісненість крони, осіннє забарвлення листків тощо. Провівши феноспостереження та отримавши результати ми можемо з впевненістю рекомендувати види роду *Lonicera*, для використання їх в ландшафтному дизайні, для декору альтанок, кам'янистих ділянок, содових доріжок, зон релаксації в садах та парках міст, а також можна рекомендувати для створення підліску, солітерних насаджень на великих полянах.

6. За результатами дослідження живцювання, встановлено, що один вид з трьох досліджуваних видів погано вкорінюється *L. maackii* 75-85 % добре вкорінились та дали пагони: *L. tatarica*, *L. xylosteum*, відповідно 87% та 93%. Що відповідно дозволяє використовувати дані види більш інтенсивно в умовах Поділля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андржейовский А. Ботанический очерк местностей лежащих между Бугом и Днестром от р. Збруча до Черного моря / А. Андржейовский // Зап. об-ва с.-х. Южн. России. – 1885. – № 2-4. – С. 101–104.
2. Акинфиев И.Я. Растительность Екатеринослава в конце первого столетия его существования / И.Я. Акинфиев. – Екатеринослав: Изд. Екат. гор. думы, 1889. – 238 с.
3. Артюшенко З.Т. Атлас по описательной морфологии высших растений. Цветок / З.Т. Артюшенко, А.А. Федоров. – Л.: Наука, 1986. – 392 с.
4. Артюшенко З.Т. Атлас по описательной морфологии высших растений : Семя / З.Т. Артюшенко. – Л.: Наука, 1990. – 204 с.
5. Ахматов К. А. Методы определения зимостойкости древесных растений / Ахматов К.А. – М.: Фрунзе, 1968. – 146 с.
6. Барбарич А.І. Родина жимолостеві – *Caprifoliaceae* Juss. / А.І. Барбарич // Флора УРСР. – 1961. – Київ: вид-во АН Української РСР, – С. 249–285, 272–288.
7. Варлащенко Л.Г. Садові інтродуковані види роду *Caprifoliaceae* Juss в озелененні / Л. Г. Варлащенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18. – С. 207–211.
8. Вайнагий И.В. О методике изучения семенной продуктивности растений / И.И. Вайнагий // Ботан. журнал. – 1974. – Вып. 59. – № 6. – С. 826–831.
9. Ворошилов В. Н. Этапно-хорологический анализ жимолости (*Lonicera* L., *Caprifoliaceae*) из подсекции *Caeruleae* Rehd. секции *Isika* (*Adens.*) Rehd. / В.Н. Ворошилов // Бюллетень МОИП. – 1992. – Т. 97, в.1. – С. 89–94.

10. Голубев В.Н. Морфогенетический анализ структуры поликарпической системы побегов покрытосеменных в эволюционном ряду жизненных форм от деревьев к травам / В.Н. Голубев // Бюл. МОИП. – 1973. – Т. 78 (5). – С. 90–106.

11. Глухов А. З. Виды рода жимолость (*Lonicera* L.) на юго-востоке Украины. Интродукция, биоморфология, использование. Донец. ботан. сад НАН Украины / Глухов А.З., Костырко Д.Р., Осавлюк С.Н. – Донецк: [ООО "Лебедь"], 2002. – 120 с.

12. Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР. Покрытосеменные. Справ. Пособие / Под.общ. ред Кохно Н.А. – К.: Наук думка, 1986. – 720 с.

13. Деревья и кустарники СССР. Дикорастущие, культивируемые и перспективные для интродукции / за ред. С.Я. Соколов. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1962. – Т. VI. Покрытосеменные. Семейства Логаниевые – Сложноцветные. – С. 211–299.

14. Зайцева І.О. Дослідження феноритміки деревних рослин: Навчально-методичний посібник / І.О. Зайцева. – Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту., 2003. – 40 с.

15. Кибкало В.А. Новая для Украины ягодная культура – жимолость синяя (*Lonicera caeruleae* Rehd.) / В.А. Кибкало // Итоги и перспективы ягодоводства: материалы междунар. научн.-практ. конф. – Минск: 1999. – С. 45–47.

16. Клименко С.В. Интродукция и селекция нетрадиционных плодовых растений в Украине / С.В. Клименко // Сборник научных трудов «Экологические проблемы садоводства и интродукции растений». Посвещается 100-летию со дня рождения М.А. Кочкина и А.М. Кормилицына. [Под.ред. Н.Е.Опанасенко и Г.С.Захаренко.]. – Ялта. 2008. Т.30. – С. 83–96

17. Каден Н.Н., Смирнова С.А. К методике составления карпологических описаний. Составление определителей растений по плодам и семенам (метод разработки) / Н.Н. Каден, С.А. Смирнова. – К.: Наук. думка, 1974. – 63 с.

18. Клеопов Ю.Д. Анализ флоры широколиственных лесов европейской части СССР / Ю.Д. Клеопов. – К.: Наук. думка, 1990. – 352 с.

19. Кохно Н.А. Плоды и семена деревьев и кустарников, культивируемых в Украинской ССР / Н.А. Кохно, А.М. Курдюк, Н.М. Дудик и др. – АН УССР, – К.: Наук. думка, 1991. – 320 с.

20. Кристер В. Каталог фруктовым, хвойным и декоративным деревьям, кустарникам, розам, луковицам, многолетним растениям и проч. / Кристер В. – К. 1914 – 1915. – 851 с.

21. Лавріненко В.М. Особливості цвітіння та плодоношення деяких інтродукованих видів роду *Lonicera* L. в умовах ботанічного саду імені академіка О.В. Фоміна / В.М. Лавріненко // Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна. – Вип. 61. – 2013.– С. 58–62.

22. Лавріненко В.М. Види роду *Lonicera* L. в природі і культурі в Україні (біологічні особливості, поширення, використання) [дисертація]. Київ: Нац. ботан. сад ім. М. М. Гришка НАН України; 2016. 186 с.

23. Лавріненко В.М. Види роду *Lonicera* L. в зеленому будівництві та фітодизайні / В.М. Лавріненко // Наукові записки Тернопільського 140 національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2014. – С. 11–12.

24. Лавріненко В.М. Види роду *Lonicera* L., у ботанічному саду імені академіка О.В.Фоміна // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: збірник наукових праць звітної-наукової конференції викладачів університету, 9–10 лютого 2012

року. Частина 2. К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2012. – С. 20–22.

25. Лавріненко В.М. Види роду *Lonicera* L. інтродуковані у дендрологічному парку «Тростянець» / В.М. Лавріненко // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Полтава: Астрія, 2012. – С. 73–76.

26. Мазуренко М.Т. Структура и морфогенез кустарников / М.Т.Мазуренко, А.П.Хохряков – М., «Наука», 1977. – 160 с.

27. Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР – М.: Изд-во ГБС АН СССР, 1975. – 27 с.

28. Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР // Методика фенологических исследований в Казахстане. – Алма-Ата: Наука, 1987.– С. 4–11.

29. Недолужко В.А. Новая система секции *Lonicera* рода *Lonicera* (Caprifoliaceae) / В.А. Недолужко // Новости систематики высших растений. – 1983. – Т. 20. – С. 176–179.

30. Плеханова М.Н. Числа хромосом и ареал *Lonicera subsect. saeruleae* (Caprifoliaceae) / М.Н. Плеханова, А.В. Соловьева, О.В. Мочалова // Биологический журнал. – 1992. – Т. 77. – №9. – С. 1–11.

31. Плеханова М.Н. Жимолость синяя в саду и питомнике / Плеханова М.Н. – Санкт-Петербург, 1998. – 65 с.

32. Пояркова А.И. *Lonicera* L. – В кн.: Флора СССР. М.-Л.; Изд-во АН СССР, 1958. – Т. 23. – С.467–573.

33. Работнов Т.А. Вопросы изучения состава популяций для целей фитоценологии / Т.А. Работнов // Проблемы ботаники. – М.: Изд-во АН СССР, 1950. – Вып. 1. – С. 465–483.

34. Работнов Т.А. Определение возрастного состава популяций видов в естественных растительных сообществах / Т.А.

Работнов // Полевая геоботаника. – М.-Л.: Наука, 1964. –Т. 3. – С. 132–146.

35. Работнов Т.А. Фитоценология / Т.А. Работнов. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1978. – 384 с.

36. Работнов Т.А. Экспериментальная фитоценология / Т.А. Работнов. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 160 с.

37. Рогович А.С. Обзорение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской / А.С. Рогович. – Киев: Изд.-во Киев. ун-та, 1869. – 308 с.

38. Рябова Н.В. Жимолость / Рябова Н. В. – М.: Наука, 1980. – 160 с.

39. Соколов С.Я., Связева О.А., Кубли В.А. Ареалы деревьев и кустарников СССР / Соколов С.Я., Связева О.А., Кубли В.А. – Ленинград: Наука, 1986. – Т.3. Бобовые–жимолостные. – 182 с. + 92 карты.

40. Сергеев Л.И. Годичные морфофизиологические ритмы древесных растений / Л.И. Сергеев // Физиология и экология древесных растений. – 1968. – Вып.62. – С. 38–42.

41. Скворцов А.К. Гербарий. Пособие по методике и технике / А.К. Скворцов. – М.: Наука, 1977. – 200 с.

42. Тахтаджян А.Л. Система магнолиофитов / А.Л. Тахтаджян – Л.: Наука, 1987. – 440 с.

43. Чопик В.І. Високогірна флора Українських Карпат / В.І. Чопик– Київ: Наукова думка, 1976. – 270 с.

44. Шмальгаузен Ив. Флора средней и южной России, Крыма и Северного Кавказа: руководство для определения семных и высших споровых растения / Ив Шмальгаузен. – К.: Т-ва печатн. дела и торг.И.Н. ушнерев, 1897. – 752 с.

45. Шестериков П.С. Флора окрестностей Одессы / П.С. Шестериков. – Одесса, 1894. – 312 с.
46. Шейко В.В. Спектр современных взглядов на структуру рода *Lonicera* L. (Caprifoliaceae) / В.В. Шейко // *Turczaninowia* : журнал. – 2007. – Вып. 10 (1). – С. 13–54.
47. Флора СССР. Т. XXIII. / под. ред. В.Л. Комарова. – Ленинград: Изд.-во АН СССР, 1958. – Т. 23. – С. 419–584.
48. Флора УРСР / гол. ред. М.І. Котов. – Київ: Вид-во АН УРСР Наукова думка. – 1957. – Т. 8. – 544 с.
49. Флора УРСР. – Т. 1–12. – Київ: Вид-во АН УРСР (т. 12 – Київ: Наукова думка), 1936 – 1965.
50. Флора Восточной Европы (*Flora Europae Orientalis*) / ред. Н.Н. Цвелев. – Санкт-Петербург: «Мир и сім'я-95», 1996. – Т. 9. – 456 с.
51. *Catalogue des Plantes du Jardin Botanique du Gymnase de Volhynie a Krzemieniec.* – Krzemieniec: Imprimerie du Gymnase, 1811. – 111 p.
52. *Katalog sprowozduwczy. Spis drzen in zzewow hodowanych w grumie w Moloczkach (poludn. Gubernia Wollynska od roku 1862 igudunkyn tamze dziko «Roska Cych. // Osobny od byden Z Ogrodnin Wolyński»*, 1889. – S. 8.
53. *Krűssmann G. Handbuch der Loubgehűlzer* / G. Krűssmann. – Berlin and Hamburg, 1977. – В. II. – 468 s
54. *Hultin E. Atlas of North European Vascular Plants North of the Tropic of Cancer* / E. Hultin, M. Fries. – Kűnigstein: Koetz Scientific Books, 1968. – Т. II. – 968 p.
55. *Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist* / L. S. Mosyakin, M. M. Fedoronchuk – Kiev: 1999. – 345 s.

56. Rehder A. Manual of cultivated trees and shrubs / Rehder A.
– N.Y. : 1949. – 996 p.